

Vrijdag 30 oktober 1914 – ochtendeditie

Belgische vluchtelingen.

Het comité voor Belgische vluchtelingen alhier deelt ons mede:

Een der heren van het comité voor de Belgische vluchtelingen te Rotterdam is nogmaals naar Antwerpen gegaan om inlichtingen te verkrijgen van de burgerlijke autoriteiten aangaande vluchtelingen die wensden terug te keren en geen dak, voedsel of arbeid kunnen vinden.

In het kort komt zijn onderzoek hierop neer: er bestaat een "Comité voor hulp aan de huisgezinnen die in nood verkeren ten gevolge van de oorlog". Dit comité is gevestigd in het derde bureel ten stadhuize en staat onder bestuur van de stad Antwerpen.

Het heeft de beschikking over circa 10.000 bedden die vóór het beleg in gereedheid waren gebracht voor gewonde soldaten. In het gebouw van het Rode Kruis, Meir nr 36, zullen de eerste daklozen worden ondergebracht; de overigen zullen in gestichten en andere openbare gebouwen geherbergd worden.

Dit comité zorgt ook voor de voeding en heeft voorlopig zeven lokalen open gesteld, waarin eenmaal per dag een krachtige soep zal worden verstrekt, evenals vóór het beleg, doch nu niet alleen aan vrouwen en kinderen, doch ook aan mannen.

De lokalen zullen van 12 tot 1 uur (tijd van de Antwerpse toren) geopend zijn en, indien de behoefte stijgt zal hun aantal nog worden uitgebreid.

Er is voldoende voedsel aangekocht (voor 60.000 frank) om in de eerste nood te voorzien.

De lokalen zijn gevestigd:

Bervoetsstraat 31, Abdijstraat 94, Bredastraat 35, Vliegenstraat 43, Meistraat 27, Deurnestraat 21 en Bakkerstraat, Berchem.

Verder is er in het 11^e bureel ten stadhuize een bureau voor werkverschaffing, doch dit bureau kan niet in de vele aanvragen voorzien, aangezien er uit de aard van de oorlogstoestand zeer weinig werk is.

Tenslotte noemen wij de:

Nederlandse afdeling van het uitvoerend comité van het Antwerps centraal bureau voor vluchtelingen, dat reeds in de Nieuwe Rotterdamse Courant genoemd is en dat gevestigd is aan de Kunstlei 64 en geopend van 9 tot 12 en van 2 tot 4 uur.

Aangezien de postverbinding nog niet hersteld is en, om niet overstroomd te worden met aanvragen, heeft dit bureau een hulpbureau in Roosendaal, Brugstraat 31, waartoe men zich gelieve te wenden voor inlichtingen. Het Nederlandse bureau in Antwerpen werkt samen met het Antwerpse comité en met ons regeringsbureau, Lange Voorhout 45, en we hebben alle reden te verwachten, dat dit bureau met zijn energieke voorzitter, de heer Van der Veen, spoedig het vraagstuk der emigratie zal regelen. Dit bureau ontraadt momenteel een terugkeer naar de gemeenten Dendermonde, Epegem, Walem, Duffel en Zemst, waarbij we Mortsel en Lier zeker moeten voegen, aangezien in al deze plaatsen slechts weinig huizen zijn blijven staan.

Wij kunnen ons met deze zienswijze slechts gedeeltelijk verenigen aangezien duidelijk blijkt uit het stuk in het avondblad van gisteren "Uit België", dat het hoognodig is, dat de gemeentebesturen en beambten alsmede ambachtslieden onverwijld terugkeren, om de

wederopbouw dezer gemeente te bevorderen, en om te voorkomen, dat er epidemieën ontstaan, waardoor de arme Belgische bevolking nog zwaarder geteisterd zou worden.

Het verwonderde ons daarom, ook nog heden Antwerpse politieagenten in ons land te zien. Deze dienden evenals de overheden, geestelijken, dokters enzovoort het eerst weer op hun post terug te komen.

Antwerpse Tijdingen meldt:

De heer Bongers, gemeenteraadslid van Antwerpen, werd door de overheid van Bergen op Zoom aangezocht niet in de stad te blijven, omdat hij de bevolking had aangeraden niet naar Antwerpen terug te keren. De heer Bongers verblijft thans te Roosendaal. De Belgische legatie in Den Haag heeft aan de Belgische consul te Breda bericht, dat haar van een opdracht, aan de hier vertoevende Belgische staatsambtenaren salarissen en pensioenen uit te keren, niets bekend is. De consul heeft naar Havre een lijst gezonden, waarop de door de hier vertoevende stadsbeambten geëiste bedragen vermeld staan. Antwoord is hierop nog niet gekomen.

Gisteren namiddag is het restant van de vluchtelingen te Harderwijk, ongeveer 350 personen, krachtens regeringsbevel, ook in verband met het te Harderwijk gevestigde interneringsdepot, per extra trein overgebracht naar het vluchtelingenkamp te Oldebroek.

Na uitvaardiging van het bevel van vertrek hebben velen zich nog aangegeven voor vertrek naar België.

Tot opneming van Belgische gevangenen is te Boxtel een tijdelijk vluchtelingenkamp gevestigd. De rijkspolitie of militairen brengen de personen, die aangehouden zijn in Noord-Brabant, Limburg of Zeeland maar Boxtel over. Wanneer er een vijftigtal bij elkaar zijn,

worden ze onder geleide naar het regeringskamp te Veenhuizen gezonden. Ongeveer 800 zijn reeds daarheen gebracht. Nog dagelijks komen er nieuwe bij, onder wie ook velen uit de kolonie Merksplas.

Geïnterneerden.

Het eerste gedeelte van het interneringsbarakkenkamp in de legerplaats bij Zeist zal op twee november worden betrokken door 6000 geïnterneerden uit Amersfoort.

De Belgische officieren, te Amersfoort geïnterneerd, hebben, naar het Vaderland meldt, de burgemeester aldaar aangeboden, maandelijks een gift te storten van 800 frank, te gebruiken voor liefdadige doeleinden.

Amsterdam.

Interpellatie over de Belgische vluchtelingen.

Gelijk reeds meegedeeld werd, had spreker (de heer Van den Tempel) tot Burgemeester en Wethouders de volgende vragen gericht.

1°. Welke redenen hebben genoopt de Belgische vluchtelingen samen te brengen in loodsen op de IJkade, zelfs vóór deze loodsen voor de ontvangst van de vluchtelingen zo goed mogelijk waren ingericht?

2°. Bestaat het voornemen maatregelen te nemen om bij vrij langdurig oponthoud de huisvesting van de vluchtelingen meer bevredigend te maken dan zij thans is, in het bijzonder wat betreft het bijeenbrengen van personen zonder enig onderscheid van burgerlijke stand, leeftijd en kunne in dezelfde ruimte voor dag- en nachtverblijf. Zo ja, welke zijn deze maatregelen?

3°. Zijn er speciale maatregelen genomen van de kant van het gemeentebestuur of van de commissie, waaraan de zorg voor de vluchtelingen is toevertrouwd, om de terugkeer der te Amsterdam vertoevende vluchtelingen te vergemakkelijken?

Spreker zegt, dat kortgeleden, toen de gebeurtenissen te Antwerpen zich afspeelden, één roep is uitgegaan over de wijze, waarop de vluchtelingen in Nederland en ook te Amsterdam zijn ontvangen. Naar sprekers oordeel zeer terecht. Onder leiding van de wethouder voor het armenwezen is toen hier werk verricht, dat grote hulde verdient. Na zondag jongstleden schijnt er echter verandering gekomen te zijn in de verzorging van de vluchtelingen, een verandering, die Amsterdam misschien op de duur niet tot eer zou strekken. Spreker is dinsdag jongstleden en hedenmorgen naar de loods en aan de IJkade gegaan. Het bezoek op dinsdagmiddag heeft bij spreker aanstonds het plan doen rijpen, de aangelegenheid hier officieel te behandelen.

Bij spreker hebben daarbij de twee volgende kardinale punten de aandacht getrokken:

1°. naar zijn mening is de verzorging van de Belgische vluchtelingen niet goed, en daarom vraagt hij rekenschap, daar de reputatie van Amsterdam op het spel zou kunnen staan;

2°. heeft de buitenwacht wellicht door de oppervlakkige mededelingen een minder juist inzicht in de stand der zaken verkregen?

Met zekere schroom heeft spreker de zaken aangepakt, omdat hij in deze aangelegenheid zich meer dan in enige andere volkomen rekenschap kan geven, dat het doen moeilijker is dan de kritiek.

De toestand, waarin de vluchtelingen op het ogenblik verkeren, is niet bevredigend. De ligging en de bestemming van die loodsen aan de IJkade zijn niet aanbevelenswaardig. Men heeft daar een geïsoleerde ligging, is blootgesteld aan weer en wind, voor oude mensen en kleine kinderen is het daar niet geschikt. Er moeten voor Burgemeester en Wethouders toch wel overwegende redenen bestaan hebben om die vluchtelingen samen te trekken naar die loodsen. Zonder die overwegende redenen acht spreker het een schromelijke vergissing. Spreker vond de toestand, die hij aldaar dinsdagmiddag aantrof, niet gunstig. Thans is op lofwaardige wijze wel enige verbetering aangebracht, maar desondanks vindt spreker de toestand zelfs in de beste zaal van de loods Nederland nog onbevredigend. Het personeel in die loodsen is onvoldoende. Het eten, dat spreker daar heden heeft aangetroffen, was uitstekend, maar als men de gehele indruk samenvat, dan zegt spreker, dat men er wel 2 à 3 dagen kan verblijven, maar er dan genoeg van krijgt. In de andere loodsen is de toestand, wat ventilatie betreft, veel slechter. In loods D. bijvoorbeeld liggen 900 personen, onder wie 250 kinderen; spreker vindt hier de organisatie onvoldoende. Men heeft daar eerst ook geklaagd over de wasgelegenheden. Thans heeft men er enige verbeteringen aangebracht. Spreker meent niettemin, dat het er niet goed kan gaan. Een kind is er ziek geworden.

Spreker vindt de tweede vraag een heel moeilijk punt, omdat de gezinnen liefst niet gesplitst willen worden, doch zal ten deze evenzeer gaarne het antwoord van de wethouder afwachten.

Het hoofddruk, die spreker van de organisatie daar gekregen heeft, is dat de personen, die helpen, weinig vakkundig zijn. Er zijn onder de vluchtelingen allicht goede krachten voor hulp te verkrijgen. Daarvoor zijn echter organisators nodig.

Wat de derde vraag betreft, met vergemakkelijken is niet bedoeld pressie uitoefenen. Spreker wijst erop, dat in de dagbladen is verkondigd de mening van iemand, die met de verzorging was belast, dat men de mensen juist in de loodsen onderbracht, om hen zodoende te prikkelen zo spoedig mogelijk heen te gaan. Nu is spreker het ermee eens, dat het voor alle partijen wenselijk is, dat de Belgische vluchtelingen zoveel mogelijk teruggaan. Maar als er sprake is van dwang, dan is dat geen kwestie van het stadsbestuur, doch van de regering. Men behoort zich op het standpunt te stellen, dat de terugkeer moet geschieden uit vrije wil.

Spreker kan zich levendig voorstellen, dat, wanneer iemand valide is, dat hij dan liefst zo spoedig mogelijk weer wenst terug te keren naar de stad zijner inwoning, naar zijn hele hebben en houden. Wel groot moet de pressie der verschrikkelijke omstandigheden, waaronder de mensen hun land verlaten hebben, wezen, wanneer er zoveel personen weigeren terug te keren, zelfs onder de vrij ongunstige condities, waarin zij in hun verblijf van thans verkeren. Spreker acht morele hulp van de zijde van ons gemeentebestuur thans reeds gewenst. Waar door een hoofdambtenaar op zo onaangename wijze gesproken werd van een prikkel om heen te gaan, meent spreker dat een morele ondersteuning van gemeentewege niet overbodig zou zijn.

Wethouder Jitta dankt de heer Van den Tempel voor de gehouden interpellatie. Spreker meent, dat de zaak een publieke zaak is geworden, en dat hem zodoende gelegenheid wordt verschaft scheve begrippen, die bij de burgerij ontstaan zijn, recht te zetten.

Persoonlijke dank aanvaardt spreker gaarne, maar wil die toch bovendien overbrengen aan de heer Jonker, aan het Belgische comité, aan Burgemeester en Wethouders, die spreker zoveel mogelijk gedurende die dagen vrijgelaten hebben.

Spreker heeft van de aanvang gestreefd om het de Belgische vluchtelingen, met wie spreker diep medelijden had, zo aangenaam mogelijk te maken. De beantwoording van de vragen, door de heer Van den Tempel gesteld, acht spreker zeer nuttig. Spreker gaat de geschiedenis na van de aankomst der vluchtelingen. Toen op die bekende donderdagavond de eersten in Amsterdam aankwamen, werd aanstonds omgezien naar grote verblijfplaatsen. Men had toen wel scholen kunnen gebruiken, doch dit zou ten nadele van het onderwijs strekken. Men heeft toen aanstonds gedacht aan de loodsen aan de IJkade, die ingericht waren voor goederen, maar niet voor verblijf van mensen. Er zijn toen wasbakken en privaten in orde gebracht. De maatschappij Nederland heeft zeker lof verdiend voor de wijze, waarop zij meegewerkt heeft tot de ontvangst van de vluchtelingen. De loods van de Nederland is beter ingericht dan de loods der gemeente.

Aanvankelijk was er geen ander middel dan de mensen op stro te laten slapen. Spreker weet wel, dat dit uit hygiënisch oogpunt ongewenst is, zelfs uit zijn eigen omgeving van jongelui, die in dienst zijn. Daarom is het stro door strozakken vervangen.

Van de eerste dag af is over loods L, die onder beheer der familie de Vries stond, niet dan met lof gewaagd. Toen op de zaterdagnacht drie treinen van 40 tot 60 wagons aankwamen, moest er nog meer plaats gemaakt worden, die gevonden werd in de loodsen D en DD, maar die nog geheel voorzien moesten worden. Om 5 uur waren er al 1100 vluchtelingen in de loods, nadat men om 11 uur besloten had, ze voor het nieuwe doel in te richten. Men heeft echter die loodsen zo spoedig mogelijk weer ontruimd, toen men de personen naar buiten kon zenden.

Bij de verschillende personen, die liefderijk vluchtelingen opgenomen hadden, bleef de reactie niet uit. En toen bleek, dat

sommige asielen ontoereikend waren, achtte men concentratie gewenst. Patrimonium en de IJclub, om enige voorbeelden te noemen, wensten hun gebouwen weer ontruimd te zien. Van 70 asielen moesten 2200 vluchtelingen naar de loodsen worden overgebracht. Het is begrijpelijk, dat bij de drukte van de eerste dagen nog niet alles in orde kon zijn.

De tweede vraag kan spreker bevestigend beantwoorden. Spreker is er zich volkomen van bewust, dat de toestand sterkere verbetering behoeft. Met die verbetering wordt de nodige ernst gemaakt. Er is gevraagd of het niet nodig was de geslachten te scheiden. Maar niet alleen de commissie voor de huisvesting, maar ook die van de hygiëne, onder voorzitterschap van prof. Saltet, achtte het na lang onderzoek ongewenst. Men handelt hier in het belang van de mensen zelf. Een groot deel van de ergernis bij het publiek is reeds weggenomen. Overwogen wordt een afzonderlijke loods alleen voor vrouwen, meisjes en kinderen onder 10 jaar in te richten. Spreker ziet er niet veel heil in, omdat de ervaring geleerd heeft, dat de ouders de kinderen bij zich willen houden.

Iets anders is, dat één huis in de stad ingericht blijft voor de ouden van dagen en voor invaliden. Ook komt er een afzonderlijke afdeling voor de zuigelingen met hun moeders natuurlijk. In de loods van de Nederland is een hospitaal naar bescheiden eisen ingericht. De mensen liggen hier in kribben.

Het spreekt vanzelf, dat hier en daar onder de kinderen ziekten voorkomen. Tot sprekers blijdschap is het aantal gevallen niet groot. Er waren enkele gevallen van kinkhoest, mazelen, roodvonk en difteritis. Er bestaat evenwel geen verband tussen de besmettelijke ziekten en de huisvesting.

Ten aanzien van de derde vraag herinnert spreker aan hetgeen de commissie van de repatriëring heeft verricht. Spreker leest de reeks publicaties, die kosteloos verspreid en aangeplakt werden, voor. Sedert gisteren is er ook een bureau werkzaam om kosteloos vervoer naar Engeland te bevorderen. Hiervoor is de steun der regering gevraagd. Dienstplichtigen wordt ontraden terug te gaan.

Er wordt geen drang uitgeoefend. Het plan om spreekbeurten te doen vervullen is een overweging; men wil echter de loop der gebeurtenissen in België afwachten.

Door bemiddeling der commissie gingen ruim 2400 personen naar Antwerpen terug, 135 naar Engeland en 127 naar andere plaatsen in ons land bij hun familie. Het laatste zou nog meer hebben plaats gevonden; doch de misère begon, toen men ze niet meer mocht zenden naar andere plaatsen.

Wat betreft de bewering van sommigen, dat het overbrengen naar de loodsen slechts zou geschied zijn uit de overweging, dat het de gemeente er slechts om te doen zou zijn om de vluchtelingen zo spoedig mogelijk weg te hebben, dit pleit niet voor hen, die deze bewering hebben uitgesproken. Spreker stelt er prijs op, met nadruk te verklaren, dat het de plicht der gemeente is, de vluchtelingen, zolang ze hier zijn, op dezelfde gastvrije wijze te behandelen als gedurende de eerste dagen van hun komst geschiedde.

De heer Van den Tempel repliceert. Hij verklaart vele inlichtingen van de wethouder, voor wiens beleid ten deze hij grote bewondering heeft gekoesterd, met genoegen te hebben vernomen. Spreker vreest intussen, dat, wanneer de vluchtelingen in deze loodsen zullen moeten overwinteren, daarvan de grootste ellende is te voorzien.

De voorzitter deelt mede, dat men ten aanzien van het laatste punt met de regering gecorrespondeerd heeft, mede in verband met de vraag, of de regering de vluchtelingen in de stelling van Amsterdam wenste te laten. Juist hedenmiddag is er een telegram van de regering ingekomen, dat het niet in de bedoeling der regering lag, de vluchtelingen in de stelling van Amsterdam te laten, zodat er geen vrees voor overwinteren in deze op koude niet berekende loodsen behoeft te bestaan.

De heer Bellaar Spruyt onderschrijft het betoog van de heer Van den Tempel, in eerste termijn uitgesproken. Naar zijn oordeel is de centralisatie in deze pakhuizen minder juist. Spreker heeft een bezoek aan de inrichtingen gebracht en vond de toestand niet wat hij wezen moest. In een interview van de wethouder met de correspondent van de Nieuwe Rotterdamse Courant werd naar sprekers oordeel een overdreven gunstige schildering van de toestand gegeven.

De heer Nuyens is in de gelegenheid geweest dagelijks in aanraking te komen met een huis, waarin een honderdtal vluchtelingen werden verpleegd. Ondanks de gunstige conditie, waarin dit huis onmiddellijk gebracht werd, ondanks ook de uitstekende verzorging, die de vluchtelingen aldaar genoten, er waren zelfs twee gediplomeerde verpleegsters met de verzorging belast, heeft spreker de overbrenging naar de centrale loodsen alleszins toegejuicht. Het is daar weliswaar niet zo aangenaam en ook onze moderne opvattingen aangaande huisvesting en hygiëne komen wel eens in strijd met hetgeen ons oog daar aanschouwt, nochtans meent spreker dat men niet te sterk moet kritiseren. Het blijft gezien het tekort aan andere geschikte grote verblijfplaatsen in onze stad, steeds een moeilijk op te lossen probleem, hoe wij de mensen goed zullen kunnen centraliseren. Spreker gelooft evenwel, dat de

gemeente bij de uitvoering van haar centralisatieplannen ietwat voorbarig is geweest.

De heer Nolting, die van nabij het enorme werk van de wethouder heeft gadeslagen en op de bekende zondag, toen de stroom der vluchtelingen niet scheen op te houden, meegeholpen heeft bij het in orde brengen van de loodsen D En DD, meent eveneens, dat het verblijf in die loodsen op de duur onhoudbaar moet zijn.

Vandaar, dat spreker er eveneens op aandringt, om de mensen geleidelijk terug te brengen naar andere plaatsen in de stad, welke er naar sprekers oordeel nog voldoende te vinden zullen zijn.

Wethouder Jitta zegt in zijn wederwoord, zojuist de mededeling te hebben ontvangen, dat sedert hedenmiddag niemand meer onmiddellijk op stro zal behoeven te slapen, maar voor iedereen thans een matras aanwezig is.

Al moet spreker erkennen, dat de huisvesting nog niet geheel voldoende is, toch is ze verreweg beter dan in het zuiden van ons land. De bewering van de heer Bellaar Spruijt, als zou spreker bij een interview met de correspondent van de Nieuwe Rotterdamse Courant de toestand overdreven gunstig hebben geschilderd, blijkt niet uit de publicatie van dat gesprek. Spreker geeft toe, dat een deel der vluchtelingen hier in de aanvang wat verwend is.

De interpellatie is hiermee afgelopen.

Parijs, 29 oktober. Officiële kennisgeving van vanmiddag drie uur: We hebben gisteren in de loop van de dag op verscheidene punten vorderingen gemaakt, met name rond leper en ten zuiden van Arras.

Over de gebeurtenissen op het front tussen Nieuwpoort en Diksmuide is niets nieuws te melden.

Berlijn, 28 oktober.

In het gebouw van het ministerie van Oorlog in Brussel zijn volgens de Kölnische Zeitung geheime stukken gevonden, die nog meer gemeenschappelijke plannen van België en de mogendheden der Drievoudige Entente tegen Duitsland onthullen en vooral de gemeenschappelijke spionage tegen Duitsland zouden bewijzen.

De oorlogscorrespondent van de Daily Chronicle aan de IJzer heeft dinsdagmiddag geseind dat aanzienlijke versterkingen op weg moeten zijn naar het leger van de hertog van Wurtemberg, die het bevel voert over de troepen aan het Belgische front. De Duitsers schijnen dus voornemens te zijn in plaats van langs de kust op Duinkerken en Calais aan te rukken, met alle macht op te treden tegen het deel van het front tussen Diksmuide en Ieper.

Blijkbaar willen de Duitsers oprukken tussen de IJzer en de weg van Ieper over Hazebroek naar St. Omer en het eerst Boulogne aanvallen, een open onverdedigde stad.

De correspondent vernam nog dat de Duitsers op het front Diksmuide-Ieper 350.000 man kunnen inzetten.

Uit België.

Prof. Van Kan, uit Leiden, die een dezer dagen uit België is teruggekeerd, deelt ons mee, dat de toestand daar inderdaad is gelijk men in het communiqué van prof. Burger beschreven vindt, maar dat enige aanvulling en verduidelijking niet ongewenst schijnt.

Terugkeer toch naar eigen huis en haard moge in het algemeen aanbeveling verdienen, er zijn gevallen, waarin een voorafgaand onderzoek raadzaam kan zijn. Dit geldt natuurlijk niet voor Antwerpen en de noordelijk daarvan gelegen gemeenten, maar wel

voor enkele andere plaatsen. De streek om Aarschot bijvoorbeeld is geheel verwoest en Aarschot zelf is op dit ogenblik totaal onbewoonbaar. Toen professor Van Kan daar zondagavond rondkeek, trof hij er geen 10 mensen aan. Er was geen slager, geen bakker, er was letterlijk niets. Evenmin zullen alle landbouwers, die tussen Mechelen en Leuven hun woonsteden hadden, onmiddellijk daarheen kunnen terugkeren; in het dorpje Herent bijvoorbeeld staat geen huis meer overeind.

Aan een algemene terugkeer naar deze plaatsen zal dus een nauwgezet onderzoek moeten voorafgaan. Indien de burgers elkaar trouw bijstaan en er voor de verschillende regio's commissies worden ingesteld, die zich toeleggen op herstel van de vroegere toestand, dan zal meer dan een plaats binnenkort uit de tijdelijke doodslaap gewekt kunnen worden. In Leuven en Lier bijvoorbeeld komt reeds weer enige opleving. In laatstgenoemde plaats, waar zaterdag de broer van de gevluchte burgervader tot tijdelijk burgemeester werd benoemd, zal met onderlinge hulp vrij veel te bereiken vallen. En ditzelfde geldt natuurlijk ook voor tal van andere plaatsen.

Instelling van verschillende commissies (wiens werkzaamheden enige gelijkenis zouden vertonen met die der Hollandse commissie in Antwerpen) zou dus alleszins aanbeveling verdienen. Het werk zou, naar de mening van professor Van Kan, door Belgen, die de plaatselijke toestanden kennen, moeten geschieden, al zou wellicht van Nederlandse zijde in organisatorisch of ander opzicht steun kunnen worden geboden.

De hoogleraar deelde ons nog mede, dat hij in geen der door hem bezochte Belgische steden lijken van mensen of dieren heeft aangetroffen. Deze waren reeds alle begraven.

Men meldt ons uit Breda:

De heer M. uit Teteringen, die met de chauffeur van de heer G. sedert maandag vermist werd, nadat beiden door Duitse militairen nabij Antwerpen waren aangehouden, zijn vanavond laat de Breda teruggekeerd. Maandagmorgen, toen de aanhouding plaats vond, moesten zij hun eigen auto te Merksem achterlaten en een andere Nederlandse auto onder militair geleide naar Brussel overbrengen. Na aankomst te Brussel zagen zij hun eigen auto defect binnenslepen. Zij dienden een klacht in bij de Kommandantur en kregen daarop een bewijs, dat hun auto gratis kon worden gerepareerd. In afwachting daarvan konden zij zich te Brussel vrij bewegen. Voor verblijfkosten kregen zij een klein bedrag uitgekeerd. Zij zagen bij aankomst dat een aantal chauffeurs, die tegelijk met hen in Merksem waren aangehouden, in de Kommandantur gevangen werden gezet. Woensdagmorgen was hun auto hersteld. Toen zij naar Nederland wilden terugkeren, werd hen aangezegd, dat ze voor de Kommandantur twee heren naar Bergen moesten overbrengen. Zij begaven zich op weg, doch konden wegens de steile hellingen niet verder komen dan La Louvière, waarop zij terugkeerden. Donderdagmorgen wilden zij zich opnieuw naar Nederland op weg begeven, toen hen werd medegedeeld, dat zij hun auto moesten beschikbaar stellen in plaats van de officiële autobus, die de dienst Brussel-Antwerpen onderhoudt, doch defect was geraakt. Zij namen daarop vier heren met veel bagage mee naar Antwerpen en werden daar eindelijk vrijgelaten. Schadevergoeding werd hen in het geheel niet uitgekeerd. De auto's van de heer F. te Princenhage zijn nog niet teruggekeerd.

In de Moniteur, de Belgische staatscourant, doet het gehele ministerie een beroep op de in het buitenland vertoevende Belgen, om zich bij de consuls als vrijwilligers aan te geven voor de duur van de oorlog.

Van betrouwbare zijde deelt met ons mee, dat omtrent de lotgevallen van de heer Laane en zijn auto een paar onjuiste berichten de ronde hebben gedaan. Zo kan bijvoorbeeld het bericht, dat professor Moyers (lid de Hollandse commissie in Antwerpen) mee in de auto zat, ten stelligste worden tegengesproken; de Leidse hoogleraar heeft het incident niet bijgewoond. Ook dient te worden geconstateerd, dat de heer Laane (die op andere dagen met zijn auto onschatbare diensten aan genoemde commissie bewezen heeft) die zondag niet met enige officiële opdracht belast was, noch in enige functie België was binnengereden.

In en uitvoer in België. Naar men ons meldt heeft het Duitse bestuur invoer toegestaan voor alle artikelen, uitgezonderd ontplofbare stoffen. De uitvoer is toegestaan van levende planten, tapijten, loodwit, papier, been- en katoenafval, lucifers, verf, spijkers, gips, dierlijke vetten, hop, vernis, darmen, kopra, olie, machines, lompen, konijnenhaar en konijnenvellen, bagage, suiker, cement, cementsteen en chemische meststoffen.

Vrijdag 30 oktober 1914 – avondeditie

Belgische vluchtelingen.

Naar wij vernemen, was prof. Kohnstamm belast met een zending van regeringswege naar België, om daar na te gaan, hoe het stond met de huizen en verdere eigendommen van Belgische vluchtelingen in de streek rondom Antwerpen. Deze zending is thans echter ingetrokken onder dankzegging aan prof. Kohnstamm voor de moeite, welke hij zich heeft willen getroosten. Prof. Kohnstamm heeft natuurlijk, na in België zich persoonlijk van de toestanden op de hoogte te hebben gesteld, mondeling rapport uitgebracht,

waaruit bleek, dat, wanneer men zulk een onderzoek wenst, dit op een zeer uitgebreide schaal moet geschieden, zo uitgebreid, dat de regering bezwaarlijk een dergelijk onderzoek door particuliere personen zou kunnen laten verrichten. Bovendien zou zulk een onderzoek zoveel tijd in beslag nemen, dat het voor het doel, waarvoor het zou moeten dienen, namelijk om de vluchtelingen, die aarzelen of ze zullen teruggaan, in de gelegenheid te stellen te beoordelen of ze kunnen vertrekken, geen nut zou hebben. Het zal wel maanden kunnen duren, eer hieromtrent een rapport gereed zou zijn. Vandaar, dat de regering gemeend heeft, van het onderzoek te moeten afzien.

De regeringscommissaris voor de vluchtelingen in Zeeland, de heer Snoeck Henkemans, zal dinsdag op woensdag naar Zeeland vertrekken en aldaar een drietal dagen blijven, om na te gaan of de organisatie der hulpverlening geregeld werkt. Het is zijn voornemen voortaan om de andere week, zulk een bezoek aan Zeeland te brengen.

Onder de giften en gaven, door het Zeeuwse comité voor de vluchtelingen ontvangen, bevond zich een belangrijke zending van duizenden busjes gecondenseerde melk en andere benodigdheden, afkomstig van de Engelse kiesrechtvrouwen.

Bij de regering is, hoezeer zij gemeend heeft, het aanbod van de Engelse regering van een bedrag voor het onderhoud der vluchtelingen te moeten weigeren, geen bezwaar tegen het aanvaarden van giften voor dit doel van particulieren uit het buitenland.

Gisteren was het aantal uitgewekenen, dat zich via station Roosendaal naar België begaf, totaal 10.623 personen.

Het vertrek uit Breda en omstreken van Belgische vluchtelingen gaat geregeld voort. Daarentegen vestigen zich daar ter stede veel vluchtelingen, voor het merendeel meer bemiddelden, die tot dusverre in Zeeland en West-Brabant vertoefden.

Rotterdam. Belgische vluchtelingen.

Er zijn heden slechts 473 vluchtelingen van hier naar België teruggekeerd. Met de extra treinen van 7 uur 15 en 9 uur 35 vertrokken 262 kostelozen. Het aantal betalenden, dat van het station Delftse Poort de terugreis aanvaardde, bedroeg 125.

Van het station Beurs vertrokken slechts 29 betalenden.

Amsterdam.

Belgische vluchtelingen.

Met de extra trein van 7 uur 10 zijn heden 185 vluchtelingen naar Antwerpen teruggekeerd. De gewone trein van 9 uur 02 nam een honderdtal weeskinderen van het weeshuis in de Albert Grisarstraat te Antwerpen, die naar hun woonplaats terugkeerden, mee.

Berlijn, 30 oktober. Ambtelijk wordt hedenochtend uit het grote hoofdkwartier gemeld: onze aanvallen ten zuiden van Nieuwpoort en ten oosten van Ieper zijn met succes voortgezet. Er zijn acht machinegeweren buitgemaakt en 200 Engelsen gevangen genomen.

Viissingen, 30 oktober. Het kanongebulder, dat de laatste drie dagen niet vernomen werd, is thans weer duidelijk hoorbaar in zuidwestelijke richting. Het is hedenochtend begonnen.

Oostburg, 30 oktober. Uit de richting van Oostende wordt sedert gisteren en gedurende de afgelopen nacht, ook tot op dit moment, onophoudelijk hevig geschoten. Tussendoor worden zware

ontploffingen waargenomen; de gehele kust met inbegrip van het Hazegras nabij onze grens wordt met geschut en loopgraven versterkt.

Londen, 29 oktober. De admiraliteit deelt mee, dat het Engelse smaldeel de linkervleugel der bondgenoten blijft ondersteunen. Sedert 27 dezer zijn kanonnen van 30 cm op de Duitse stellingen en batterijen gericht. Dat vuur is juist doeltreffend en hinderlijk gebleken. De vleugel wordt dus volkomen gehandhaafd. De vijand plantte zwaar geschut en antwoordde krachtig, maar vandaag is het schieten van de kust nagenoeg opgehouden. De meerderheid van het scheepsgeschutvuur is bewezen. Onze verliezen zijn gering. Op een torpedojager zijn een paar granaten gesprongen, waardoor een officier en acht man werden gedood en een officier en vijftien man werden gewond. Volgens bericht hebben duikboten van de vijand het smaldeel trachten aan te vallen. Dit wordt beschermd door torpedojagers.

Een Engels correspondent in het noordoosten van Frankrijk beschrijft de gevechten en het terrein op de grens van België en Frankrijk in de buurt van de IJzer. Het terrein daar is door talloze sloten en riviertjes doorsneden, die de bewegingen van aanvallende troepen bemoeilijken. Tussen deze watertjes hebben de Duitsers en de bondgenoten een verbazingwekkend netwerk van loopgraven aangelegd en op dat doorgroefde en uitgegraven terrein woedt de slag.

Er is geen stroompje, dat niet door schansen verdedigd wordt; en daaruit volgt, dat wanneer de infanterie een vijandelijke stelling kracht te bestormen, zij watering en sloten onder moorddadig vuur moet oversteken. De verliezen zijn dientengevolge schrikbarend.

De Duitsers hebben hun uiterste best gedaan, om volgens de grondige en wetenschappelijke methode, die hen kenmerkt, het vraagstuk op te lossen. Hun troepen zijn voorzien van wat de Engelse soldaten "tafelbladen" noemen; het zijn lichte, ruw in elkaar gezette, maar sterke houten vlonders, die over de smalle wateringen geworpen kunnen worden en als bruggetjes dienst doen. Zij rennen onder het vuur vooruit, gebruiken die planken als schild en als de voorhoede de hindernis overbrugd heeft, volgt een stormloop, die gewoonlijk op een vreselijke slachting uitloopt. Zeer dikwijls maaien de machinegeweren hen met massa's neer op een afstand van niet meer dan 20 of 30 yards.

Ten westen van Diksmuide hebben de Duitsers enige dagen geleden geprobeerd om een brug over een watering te bestormen. De troepen tegenover hen waren met machinegeweren gewapend, maar de Duitsers waren zo sterk, dat ze maar voortstormden. Toen ze midden op de brug waren voerden andere troepen een charge uit. De Duitsers werden vreselijk in de pan gehakt en hun lijken dempten als het ware het water, zodat het land aan weerskanten overstroomd werd.

Van Belgische zijde.

Het Belgische gezantschap in Den Haag geeft het volgende communiqué:

"Sedert de aanvang der vijandelijkheden hebben de ernstigste en invloedrijkste Duitse dagbladen, ten einde in te gaan tegen de algemene verontwaardiging, die de aanval van Duitsland tegen België verwekte, niet geschroomd, de meest onjuiste en dikwijls meest lasterlijke beweringen te uiten. Herhaaldelijk zijn wij ten krachtigste tegen deze campagne, uitsluitend bestemd om de openbare mening op een dwaalspoor te brengen, opgekomen. We

meenden er niet op te moeten terugkomen, maar we kunnen niet onopgemerkt laten voorbijgaan de beweerde nieuwe bewijzen geleverd door de afgevaardigde Erzberger in het "Berliner Tageblatt" van 7 oktober.

De heer Erzberger beweert namelijk, dat op 2 augustus de Antwerpse politie aan boord is gekomen van de "Gneisenau", dit wil zeggen op Duits grondgebied, en dat schip heeft afgebroken en verwoest. Maar het staat vast, en wij dringen er bij de heer Erzberger op aan, het tegendeel te bewijzen, dat, tot 6 augustus, geen enkele militaire of politieoverheid zich aan boord van de "Gneisenau" heeft begeven.

Alleen op 6 augustus heeft de vertegenwoordiger van de bevelhebber der versterkte stelling aan de aan boord van de Gneisenau gebleven bemanning kennisgevingen gedaan van het uitwijzingsbesluit tegen Duitse onderdanen, en tot dusver kent men nog niet de beweegredenen, waarvoor de Gneisenau, wie het vrij stond tot 6 augustus de haven van Antwerpen te verlaten, niet in de onzijdige Hollandse wateren gevlucht is.

Te verklaren, dat de vernielingen en beschadigingen bedreven zijn ten nadele van de Gneisenau en zijn lading, is in strijd met de processen-verbaal, bekrachtigd door de consul der Verenigde Staten, die met de behartiging der Duitse belangen belast was. Men vraagt zich tevens af op grond van welke inlichtingen de heer Erzberger durft verklaren, dat in de ochtend van twee augustus, de landweer uit Aken werd opgeroepen en de hele namiddag en nacht slaags was met Belgische en Franse soldaten, die 's zondags de Duitse grens reeds overgetrokken waren en zich ter plaatse van de Preussenweg bevonden.

Het is de heer Erzberger, aldus vervolgt de mededeling van het gezantschap, zeker niet bekend dat zondag twee augustus, 's

namiddags om 2 uur, de gezant van Duitsland zich tot het ministerie van Buitenlandse Zaken te Brussel wendde, ten einde voor zijn gemobiliseerde onderdanen vergemakkelijking van vervoer te verkrijgen.

Zou hij zo onnozel zijn die stap te doen, indien de Belgen met de Duitsers handgemeen geworden waren? In de nacht van 2 op 3 augustus kwam de heer von Below na het ultimatum te hebben overhandigd, weer aan het ministerie van buitenlandse zaken om aan de regering kennis te geven dat de Duitse grens geschonden was ... in de Elzas. Hij verliet Brussel in de avond van 4 augustus en het zou inderdaad wel buitengewoon merkwaardig zijn geweest dat zijne excellentie en zijn militaire attaché, die geholpen werden door een leger van spionnen, niets van de aanwezigheid van Franse regimenten in België zou geweten hebben

Op het ogenblik dat Duitsland zijn ultimatum uitzond, kon het geen enkele grief tegen België inbrengen en de lasteringen van zijn dagbladen versterken slechts het bewustzijn dat het heeft, het eenmaal gegeven woord en de meest prachtige verbintenissen te hebben geschonden.”

De Times verneemt uit Vlissingen dat de Duitsers druk doende zijn het vaarwater als de Belgische kust te mineren. Het mijnenveld strekt zich naar het noorden uit tot aan de plaats waar het lichtschip Wandelaar heeft gelegen. Het lichtschip Wielingen is door zijn bemanning verlaten en is in het bezit van de Duitsers.

Een ingezetene uit Stratum deelt aan het Eindhovense Dagblad mee, dat hij dezer dagen met pater Servatius de Achelse Kluis van binnen heeft bezichtigd. Hij was de eerste na de uittocht der Duitsers.

In de kapel kon men, volgens zijn mededeling, niet zien dat er Duitsers geweest waren, van vernieling was niets te bespeuren; slechts vijf deuren en vijftig ruiten waren beschadigd. De aangerichte schade beliep de hoogste fl. 100. De wijnkelder was bijna geledigd; van de bijna 2000 flessen waren er slechts 10 overgebleven. In de lokalen die voor het Rode Kruis bestemd waren, hadden ogenschijnlijk de officieren gelogeerd. Bier schenen zij in overvloed te hebben gehad en er was nog anderhalf vat overgebleven. Half geschilde aardappelen en rode kolen lagen op de vloer. De Duitse commandant had tot pater Servatius gezegd, dat er niets vernield zou worden, en heeft woord gehouden. Ook had hij verzocht dit te publiceren. Al hetgeen op Hollands gebied stond was ongedeerd gebleven. Een hoeveelheid ongedorst koren was niet door hen meegenomen. Het gerucht dat verspreid was, dat de beelden zouden zijn vernield, is geheel onwaar.

Men meldt ons uit Breda:

Nederlandse reizigers, die zich vanochtend per auto naar Antwerpen wilde begeven, zijn door Duitse soldaten in het dorp Brasschaat aangehouden en de auto is in beslag genomen. Na zeer grote moeite verkregen zij eindelijk verlof weer met hun auto terug te keren. Verboden werd het echter weer in België te komen. Ook fietsrijders, die naar Antwerpen gingen, zijn op de weg aangehouden en moesten terugkeren.

De Duitse legerautoriteiten schijnen dus het verbod, om zonder bepaalde dringende redenen België te bereizen, streng te handhaven.

Het is bekend, dat generaal Joffre weinig spraakzaam is. Men heeft hem dan ook de bijnaam van de zwijger gegeven en het spreekt vanzelf, dat er aan zijn uitlatingen te meer waarde gehecht wordt.

Onlangs ontmoette Joffre een oude vriend, die hem begroette met de gewone vraag: "Wel, hoe staan de zaken?" De generaal knipoogde en antwoordde: "Stoor me nu maar niet, ik knabbel ze op." Een Engelse oorlogscorrespondent vertelt deze anekdote van de Franse opperbevelhebber en hij voegt daar het volgende aan toe:

Het knabbelen van een muis mag het hele werk te Diksmuide en Ieper niet juist omschrijven, maar het geeft uitstekend weer wat er gebeurt van Arras tot Roye en Noyon, van Reims oostelijk tot Verdun en meer zuidelijk tot Belfort. Overal zijn de manschappen van Joffre als overijverige, onvermoeide muizen aan het knabbelen aan het lange Duitse front, hier een verschansing nemend, daar vele batterijen verwoestend. Elke dag eten zij zich verder in de verdediging in, een linie verzwakkend, die naar ieders mening reeds aangetast is.

Four-de-Paris, een klein plaatsje in de bossen en tussen de rivieren ten noordoosten van St. Menehould, is het toneel van een dezer kleine "knabbel" gevechten geweest. Four-de-Paris was kort geleden bezet door de Duitsers, die, toen ze druk voelden op een van de flanken, op Boureuilles terugvielen voor versterkingen, daar ze slechts over een kleiner aantal manschappen beschikten. Terstond was hun stelling door Franse troepen ingenomen, die er een kleine vesting van maakten. Het punt heeft namelijk strategische betekenis: het beheerst de grote weg naar Varennes. Nauwelijks waren er kuilen en sloten gegraven en met dunne planken en aarde overdekt, verschansingen opgeworpen en mijnen gelegd, of de Franse verkenners kwamen zeggen, dat de vijand langs de oever van de Meurisson, een kleine rivier ten westen van Boureuilles oprukte. Tot ieders grote verbazing rukten deze troepen, in plaats van zich te verspreiden en een omtrekkende beweging te beproeven, recht op het front van de kleine vesting in de bossen aan. "Gewapend met machinegeweren en voorzien van een massa schietvoorraad", zo

schrijft iemand, die erbij was, “wachtten wij de vijand af”. Pas op onze kuilen, dachten we! Met de vinger aan de trekker wachtten we op het bevel: vuren! Toen de vijand langs de van mijnen voorziene paden door het bos naderde. Het bevel werd gegeven. Onze geweren knalden en op hetzelfde ogenblik had er een ontploffing plaats. Een verblindend licht schoot in het kreupelhout op; het rook naar kruit in de lucht, die vol geraas was van krakende en omvallende bomen. Onze mijn was gesprongen.

Door de rook heen konden wij zien hoe de colonne van de vijand tegen de grond geslagen was door een hagel van hout en stenen. Sommigen staken tot hun middel in de gaten in de grond en gilden, gewonden trachtten zichzelf weg te slepen. Maar deze vernietiging van de eerste linie bracht de opmars niet tot staan. Een nieuwe compagnie rukte op, over doden en stervenden heen.

“Machinegeweren, vuur!”

Het was de beurt van de “koffiemolen”. Even vlug als de Duitsers kwamen, werden ze gedood, stelselmatig omgebracht. En nog rukten ze op, totdat de doden manshoog lagen opgestapeld. Toen trokken ze halsoverkop terug. Het overige gedeelte van de dag werd besteed aan het opzoeken van doden, die, met petroleum overgoten, verbrand werden. Het waren er meer dan 1200.

Een knabbelgevecht!”

Van Franse zijde.

Het Franse gezantschap te 's-Gravenhage gaf heden het volgende communiqué:

De strijd werd gisteren in dezelfde vorm als die van eergisteren voortgezet. Hij werd gekenmerkt door merkbare vooruitgang

onzerzijds op verschillende punten van onze slaglinie, om leper en ten zuiden van Arras. Meer in het bijzonder hebben wij ons hier en daar tussen de Aisne en de Argonne meester gemaakt van enige vijandelijke verschansingen en geen enkele der gedeeltelijke aanvallen van de Duitsers is geslaagd.

Van Engelse zijde.

Het Engelse gezantschap deelt het volgende telegram mee van het ministerie van Buitenlandse Zaken te Londen.

De secretaris der admiraliteit bericht over het aandeel van het Engelse smaldeel aan het gevecht aan de Belgische kust (voor zover niet elders in het blad vermeld), dat het bevel gevoerd wordt door admiraal Hood, en de verliezen aan mensenlevens gering waren: een bom ontplofte op de torpedojager Falcon en doodde een officier en acht man en verwondde een officier en 15 man; op de Brilliant (een lichte kruiser) werd een man gedood en werden er enkelen gewond; op de Rinaldo (een korvet) 8 gewond.

Antwerpen.

Men meldt ons uit Breda:

Een uit Antwerpen teruggekeerde reiziger deelde mee, dat het in Antwerpen stiller is dan in de vorige dagen. De tijding, dat het de Duitsers in het zuiden niet naar wens gaat, is blijkbaar ook in de stad doorgedrongen en overal in de straten zag men groepjes mensen met elkaar in gesprek, die bij nadering van Duitse soldaten uit elkaar gingen. Er bevinden zich nog steeds weinig soldaten in de stad. Gistermiddag om half drie trok een colonne infanterie en mitrailleurs van een half uur lengte van over de Schelde langs de boulevard. Deze soldaten zagen er zeer vermoeid uit. Ze hadden, blijkens hun uiterlijk, een grote afstand afgelegd.

Te Antwerpen wordt door het gepeupel nog steeds veel geroofd en geplunderd. Voornamelijk heeft men het hierbij voorzien op de wijnkelders van de meer aanzienlijke huizen. Doch ook kostbaarheden en kledingstukken verdwijnen in massa's. De trams rijden weer bijna allen. Het drinkwater is nog onzuiver, zodat het moet worden gekookt. Ondanks het verbod tot bereiding van wittebrood, was dit gisteren nog in overvloed te krijgen. De aan de dokken en in de entrepots opgeslagen enorme voorraden worden door militairen streng bewaakt.

Gisterenmorgen is er weer een zeer lange trein met voorraden van allerlei aard naar Brussel vertrokken. Opvorderingen zijn er tot dusver nog niet gedaan.

Allerlei geruchten over talrijke deserties onder de Duitse troepen doen de ronde. Onze zegsman was van uiterst betrouwbare zijde medegedeeld, dat verscheidene Duitse soldaten voor grof geld burgerkleding gekocht hebben en gedeserteerd zijn.

De autodienst Antwerpen-Brussel werkt zeer ongeregeld, doch iedere morgen om 8 uur zou, volgens een door de Kommandantur verstrekte mededeling, een personentrein lopen van Antwerpen over Berchem, Aarschot en Leuven naar Brussel, waarvan kosteloos gebruik kan worden gemaakt.

Uit Sas van Gent wordt gemeld, dat honderden Duitse soldaten na zich van burgerkleding in Gent te hebben voorzien, de Hollandse grens trachtten over te komen. De controle voor de reizigers is thans enorm verscherpt en zonder goede papieren kan men de grens niet over komen.

Nog wordt meegedeeld, dat het Paleis van Justitie te Brussel door de Duitsers in een waar fort is herschapen.

Te Gent verschijnen alle bladen op één na.

Italiaanse laster.

Rome, 25 oktober.

In de Giornale d'Italia verschijnen dezer dagen van de hand van de heer Calza Bedolo, Engels correspondent, brieven over de val van Antwerpen en de vlucht der Belgen naar en in Nederland. Het zal de Hollandse lezers misschien belang inboezemen te vernemen, welke indruk hun goede werk op buitenlanders gemaakt heeft. Men zal zich verbazen over de oppervlakkigheid, waarmee deze heer zich heeft aangegord om in één der grootste bladen van Italië ons land zwart te maken en te belasteren, over deze nieuwe schel, door de heer Calza Bedolo genaaid aan de zotskap van schreeuwerige onbetrouwbaarheid, welke een groot deel der Italiaanse pers van dag tot dag opzet. Inderdaad, de uitval is zo brutaal, dat zij daardoor de moeite waard wordt. De duizenden Belgen, die in ons land een onderkomen en verzorging gevonden hebben, zullen, hopen wij, de eersten zijn om tegen dergelijke aanvallen van ons land, zijn bewoners en zijn leger, te protesteren.

Na gezegd te hebben, dat het kleine Nederland hem nauwelijks groot genoeg scheen om al de vreemdelingen te bevatten, vervolgt de sribent zo:

“De Hollanders dachten hetzelfde. Ze keken naar die onmetelijke smartenstoet met hun gezichten koud als hun landschap, onverschillig, ongevoelig. Op de kaden nieuwsgierigden de naakte armen, de witte kantkappen, de gouden oorijzers, de porseleinen ogen der Hollandse vrouwen naar die tragedie. Het leek, of deze vrouwen zich feestelijk hadden opgetuigd om het schouwspel te zien. Geen man stak de hand uit om de deerniswaardige vluchtelingen van

de ondergang te redden: soldaten in uniform lieten zich betalen voor hun diensten door de meer gegoeden, en stootten de armeren, die probeerden uit de boten te stijgen om een slok water, een korst brood te bemachtigen, brutaal terug. Voor mijn ogen vroeg een moeder, wier jongen stierf van honger, wat melk: zij slaagde er na vele tranen in, het te kopen voor viereneenhalve frank. Al deze mensen, die het bloedbad krachteloos, willoos, bezitloos voortjoeg naar een vreemd land, hebben aan de Hollandse grenzen een slagboom van terugstotend cynisme gevonden, die hun de laatste wonden deed bloeden. Niemand had de kracht zich te verzetten: de wenende karavanen van Hansweert, waar ik deze dingen met eigen ogen heb kunnen aanschouwen, werden telkens verder gedreven, naar Vlissingen, naar Rotterdam, naar Amsterdam. Waar het verbod niet bestond, heeft men nagedacht over andermans kommer. En hoe smartelijk het mij ook is, zo rauw de waarheid te moeten zeggen, ik gevoel, door al de pijn die dit schouwspel mij verschaftte, de plicht het te doen.

“Het is de waarheid, dat Holland niet zonder voldoening de verwoesting van Antwerpen kan aanschouwen. De vernietiging van Antwerpen zal het fortuin zijn van Rotterdam en Amsterdam. De onzekerheid, zo twijfelachtig gehandhaafd, zal waarschijnlijk op de overblijfselen van het concurrerend en aangrenzend land onder bescherming van Duitsland betaald wordt. Het volksbewustzijn in Holland is doordrenkt door Germanisme. Het met enorme moeilijkheden doorreizend om weer in België te komen, vond ik op iedere cafétafel samen met de inlandse bladen een Berlijns dagblad, overal hoorde ik met openlijke voldoening de Duitse overwinning op de laatste Belgische vrijplaats bespreken. Het chauvinisme der koningin en een paar regeringsmannen heeft slechts in zoverre kracht als het verhinderen kan en zal, dat Holland zich direct aan de zijde van Duitsland schaart. Maar de onderdanen van Wilhelmina

blijven persoonlijk in hun overgrote meerderheid Duitsgezind. Ik heb dezer dagen veel horen spreken van een Engels ultimatum aan Nederland. Zo het niet feitelijk waar is, in strekking is het bericht juist. Toen Churchill in Antwerpen kwam, had hij gedacht de stad te kunnen redden door haar over de Schelde sterke troepenafdelingen te zenden. De regering, op dit stuk geraadpleegd, antwoordde dat het absoluut geen schending kon gedogen van de onzijdigheid van haar wateren, de monden der Schelde, die met het oog op de ligging van Antwerpen een waar anachronisme, een ware nonsens is. Het schijnt, dat Churchill besloten had om, niettegenstaande het verbod, toch zijn troepen te laten passeren. Holland van zijn kant had in Vlissingen twee eskaders torpedojagers verenigd en drie van zijn onderzeese boten, die van ouderdom niet meer in staat zijn te duiken.”

Ik heb de Italiaan tot zover het woord gelaten. Nog meer insinuaties, nog meer verhalen van ondervonden schandelikheden volgen. Men vergunne mij een paar opmerkingen. Niet over de behandeling van vluchtelingen, niet over de Engels-Hollandse verhouding, maar over de omstandigheid, dat een Italiaan deze dingen in een der grootste Italiaanse bladen heeft laten drukken. Het is duidelijk welke parallellen tussen Italië en Nederland te trekken zijn. Beide landen verkeren in een delicate positie, beide landen hebben zorg te dragen voor hun onzijdigheid, van beide wordt deze slechts node geduld. Holland heeft alleen vóór, dat het geen verbond had met twee der oorlogvoerende rijken. Welnu, in Italië houdt men uitsluitend met de Italiaanse belangen rekening. In Italië heeft men zich zelfs reeds te veel ingelaten met voorstellen, die op een publieke verkoop bij opbod van zijn hulp gelijken. In Italië heeft bijna het ganse land bijval geklapt en geschreven, toen Salandra, de eerste minister, het egoïsme voor Italië heilig verklaarde. En Holland dan? Het is karakteristiek, dat de redactie van de Giornale d'Italia juist deze

beschouwingen zonder commentaar afdrukt. Een ogenblik nadenken had haar overtuigd, dat het niet in haar belang is, dwaasheden te verspreiden als die van de heer Caldo Bedolo, die het bezit van een havenmond door het land waar deze zich bevindt, een anachronisme noemt, en die uitbarst in bewondering voor Englands edelmoedige bescherming van België's onzijdigheid, maar de schending van de onze door datzelfde onbaatzuchtige land de meest gewone zaak ter wereld acht. De Italianen, met hun onafhankelijkheidsidealen mochten zeker vóór allen hun mond houden en niet op zo domme wijze, in hun gedachten over andere landen, die zich in gelijksoortige positie bevinden, hun ware innerlijk verraden.